

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus - Kysymyksiä ja vastauksia

1. Raiskaus ja suostumusperusteinen sääntely

Millä tavalla uusi raiskaussäännös parantaisi uhrin asemaa?

Sääntelyn selkeyttäminen varmistaisi sen, että teon kohteen vapaaehtoisuus nostettaisiin selvityksen kohteeksi rikosprosessin kaikissa vaiheissa. Nykyisin raiskauksen tunnusmerkistössä painottuu väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen.

Mitä tarkoittaa, ”joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti”?

Tämän ilmauksen merkitys ei poikkeaisi yleiskielestä. Kysymys on siitä, haluaako henkilö osallistua toimintaan vai ei. Säännöksissä ei edellyttäisi, että vapaaehtoisuus tai sen puute on ilmaistu jollain määrättyllä tavalla. Vapaaehtoisuus tai sen puuttuminen voi ilmetä esimerkiksi sanallisen ilmaisun, eleiden tai muun toiminnan perusteella.

Miksi laissa ei puhuttaisi ”suostumuksesta”?

Suostumuksen puutteeseen perustuva raiskaussäännös ei merkitse välttämättä sitä, että siinä käytetään sanaa ”suostumus” vaan asiallisesti suostumukseen perustuva säännös voidaan kirjoittaa myös erilaista terminologiaa käyttäen. Termin ”vapaaehtoinen osallistuminen” katsotaan parhaiten kuvaavan sitä seksuaalisen toiminnan molemminpuolisuuden loukkausta, jota raiskaussäännös koskee. Termin ”suostumus” käyttämiseen raiskaussäännöksessä liittyy myös eräitä haittapuolia. Termillä on esimerkiksi muita vakiintuneita merkityksiä rikosoikeudessa.

Täytyisikö aina ilmaista, jos ei halua osallistua toisen kanssa seksuaaliseen tekoon?

Sitä, ettei osallistu vapaaehtoisesti, ei tarvitsisi nimenomaisesti ilmaista sanoin tai teoin. Henkilön osallistumista ei voisi pitää vapaaehtoisena, jos toinen osapuoli ei ole voinut sitä tämän ilmaisusta tai käytöksestä havaita. Teon kohde voi myös olla esimerkiksi täysin passiivinen, koska on pelkotilassa, voimakkaasti päihtynyt tai nukkumassa, jolloin hänellä ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan. Tällöinkin sukupuoliyhteyteen ryhtyminen olisi raiskaus.

Mitä jos seksuaalisen teon kohteena oleva henkilö ei ole ilmaissut mitään?

Mitään yleistä oikeutta ei ole aloittaa toisen kanssa sukupuoliyhteyttä tai kohdistaa häneen seksuaalista tekoa, kun hän ei ole ilmaissut tahtoaan.

Tiedän että kumppanini pitää siitä, että aloitan erikseen kysymättä sukupuoliyhteyden – syyllistyisinkö jatkossa näin tehdessäni raiskaukseen?

Raiskausta koskevalla säännöksellä ei ole tarkoitus asettaa rajoja aikuisten väliselle seksuaaliselle kanssakäymiselle, jonka osapuolet eivät loukkaa toistensa seksuaalista

itsemääräämisoikeutta. Vapaaehtoisuudesta voi olla selvyyttä esimerkiksi osapuolten aikaisemman suhteen ja viestinnän perusteella.

Pelkkä aikaisempi sukupuoliyhteys osapuolten kesken ei sellaisenaan merkitse vapaaehtoisuutta osallistua myöhempanä ajankohtana tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen.

Täytyisikö sukupuoliyhteyttä tai seksuaalista tekoa varten saada toiselta kirjallinen tai suullinen suostumus?

Nimenomaista tai määrättyllä tavalla ilmaista suostumusta ei edellytetä. Olennaista seksuaalisessa kanssakäymisessä on molempien osapuolten vapaaehtoinen osallistuminen. Osallistumistahdosta voidaan viestiä myös muulla tavalla kuin sanallisesti.

Mitä jos toinen sanoo vasta jälkikäteen, ettei ollutkaan vapaaehtoinen?

Teko olisi raiskaus, jos toinen ei osallistunut sukupuoliyhteyteen vapaaehtoisesti teon aikana. Rangaistavuus edellyttäisi myös tahallisuutta. Se, että osapuoli jälkepäin katuu vapaaehtoista osallistumistaan sukupuoliyhteyteen tai hänen suhtautumisensa muuttuu kielteiseksi vasta sukupuoliyhteyden jälkeen, ei tekisi siitä raiskausta.

Uhrien toiminta raiskauksen jälkeen on hyvin vaihtelevaa eikä teon jälkeisistä yksittäisistä seikoista voida rikosprosessissa välttämättä tehdä johtopäätöksiä siitä, onko henkilö raiskattu vai ei.

Voisiko joku ymmärtämättään tai vahingossa raiskata toisen?

Ei voisi. Teko olisi rangaistava vain tahallisena. Tahallisuuden täyttymisen arvioinnissa olisi olennaista, mitä toisen osapuolen vapaaehtoisuudesta tai sen puuttumisesta on ulkoisesti havaittavalla tavalla ilmennyt, ja onko vastaaja tämän käsittänyt. Tapauksissa, joissa henkilö on ilmaissut vapaaehtoisuutensa puuttumisen torjuvin elein tai nimenomaisesti sanoin, ei siitä tavallisesti voi jäädä toiselle epäselvyyttä. Vapaaehtoisuuden ilmenemisen kannalta merkitystä voi olla myös tekoon liittyvillä muilla olosuhteilla.

Olisiko toisen saaminen sukupuoliyhteyteen väkivallalla tai uhkauksella jatkossakin raiskaus?

Kyllä olisi. Tämä todettaisiin raiskaussäännöksessä nimenomaisesti. Näissä tapauksissa ei myöskään tarvitsisi arvioida erikseen, osallistuiko teon kohde sukupuoliyhteyteen vapaaehtoisesti.

Mitä tarkoittaa seksuaalinen kajoaminen ja miten se eroaisi raiskauksesta?

Raiskaus koskee vain sukupuoliyhteyden sisältäviä tekoja. Seksuaalinen kajoaminen koskisi vain muita seksuaalisia tekoja kuin sukupuoliyhteyttä.

Seksuaalinen kajoaminen tarkoittaisi koskettelemalla tai muulla tavoin tehtyjä seksuaalisia tekoja, joihin toinen ei osallistu vapaaehtoisesti, ja jotka olennaisesti loukkaavat toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Seksuaalisena kajoamisena rangaistavia seksuaalisia tekoja voisivat olla esimerkiksi intensiivinen tai voimakas kosketteleminen seksuaalisesti merkityksellisiin ruumiinosiin, toisen saaminen katsomaan tekijän seksuaalista kanssakäymistä, toisen saaminen ryhtymään häneen itseensä kohdistuvaan seksuaaliseen tekoon tai toisen henkilön sukuelinten tai sukupuoliyhteyden kuvaaminen.

Asiallisesti seksuaalisen kajoamisen säätäminen tarkoittaisi erityisesti nykyisen seksuaaliseen tekoon pakottamista koskevan säännöksen korvaamista suostumusperusteisella säännöksellä.

Miten seksuaalinen kajoaminen eroaisi seksuaalisesta ahdistelusta?

Seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistö koskisi seksuaalisia tekoja jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti. Seksuaalisen ahdistelu koskee seksuaalisia tekoja, jotka ovat omiaan loukkaamaan toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Seksuaalisessa kajoamisessa on näin ollen kyse vakavammasta seksuaalisesta teosta kuin seksuaalisessa ahdistelussa. Kumpikaan säännös ei koskisi sukupuoliyhteyden käsittäviä tekoja.

2. Lapsiin kohdistuvat rikokset

Miten lapsenraiskausta koskeva säännös eroaisi raiskauksesta?

Lapsenraiskausta koskeva säännös soveltuisi vain alle 16-vuotiaaseen kohdistuviin tekoihin ja raiskausta koskeva säännös vain tätä vanhempiin. Lapsenraiskaus olisi sen vuoksi moitittavampi ja ankarammin rangaistava rikos.

Tunnusmerkistöt vastaisivat muuten paljon toisiaan. Lähtökohta on kuitenkin se, että 12-15-vuotiaiden kyky päättää ryhtymisestä seksuaalisiin suhteisiin ja tekoihin on kehittymättömämpi kuin aikuisilla. Lapsia suojattaisiin tämän vuoksi myös aikuisia laajemmin muun muassa siten, että pelkkä lapsen saaminen sukupuoliyhteyteen kehottamalla, houkuttelemalla tai taivuttelemalla olisi lapsenraiskaus, kun tekijä on lasta olennaisesti vanhempi ja kypsempi.

Nuoria lapsia suojattaisiin vielä ankarammalla sääntelyllä: alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta.

Voiko 16-vuotias syyllistyä rikokseen seksuaalisesta kanssakäymisestä 14-vuotiaan kanssa?

Jos molempien osallistuminen seksuaaliseen tekoon on vapaaehtoista, kyseessä ei olisi jatkossakaan rangaistava teko.

Alenisiko suojaikäraja 12 vuoteen?

12 vuotta olisi ehdoton suojaikäraja ja tätä nuoremmalle tehty seksuaalinen teko täyttäisi sellaisenaan ankaran rikostunnusmerkistön.

Muutoin 16 vuoden suojaikäraja säilyisi nykyisen kaltaisena. 12-15-vuotiaiden osalta rangaistavuutta määrittävät erot osapuolten iässä ja henkisessä kypsyudessa. Tarkoitus ei ole säätää rangaistavaksi nuorten keskinäisiä vapaaehtoisia seksuaalisia tekoja.

Olisiko omista lapsista otettujen rantakuvien hankkiminen rangaistavaa?

Kuvan seksuaalisen sisällön määrittäminen ei asiallisesti muuttuisi nykyisestä. Arvioitaessa sitä, esittääkö kuva lasta seksuaalisesti, tulee huomioon ottaa erilaisia tekijöitä, kuten kuvassa esiintyvän ikä ja miten tätä esitetään.

Voisiko lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapitoon syyllistyä, jos vahingossa joutuu sivuille, joilla esitetään lasta seksuaalisesti?

Ei voisi. Rangaistavuuden edellytys olisi tahallisuus. Jotta teko olisi säännöksen nojalla rangaistava kuvaan pääsyn hankkijalla tulee olla tarkoitus hankkia pääsy tällaiseen materiaaliin.

3. Seksuaalinen ahdistelu

Millaiset teot olisi jatkossa rangaistavia seksuaalisena ahdisteluna?

Seksuaalinen ahdistelu tarkoittaa nykyisin vain koskettelutekoja. Jatkossa säännös kattaisi sen lisäksi myös muilla tavoilla tehtyjä seksuaalisia tekoja, kun ne rinnastuvat vakavuudeltaan kosketteluun. Edellytys olisi myös, että teot ovat omiaan loukkaamaan toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta eivätkä ne ole muiden säännösten nojalla ankarammin rangaistavia. Kosketteluteoissa olisi edelleen kysymys esimerkiksi toisen sivelystä, puristelusta, taputtelusta tai vastaavista seksuaalisista teoista. Muita kuin koskettelutekoja voisivat olla esimerkiksi ei-toivottu toisen seuraaminen sukupuolilyhteyttä ehdotellen, karskin seksuaalisen kuvallisen tai sanallisen viestin lähettäminen, sukuelimen paljastaminen toiselle, toisen kuvaaminen hameen alta, hameen tai paidan helman nostaminen tai muu vastaava seksuaalinen koskettelu.

Erityisesti muiden kuin koskettelutekojen katsominen seksuaaliseksi ja toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta omiaan loukkaaviksi on joissain tilanteissa tulkinnanvaraisempaa, joten tällaisilta teoilta edellytetään riittävää vakavuutta ja huomioon otettaisiin myös teon muut olosuhteet.

4. Rangaistukset

Miten rangaistusasteikot muuttuisivat?

Keskeisten seksuaalirikosten rangaistukset ankaroituisivat lähes kauttaaltaan yhtäältä sen vuoksi, että eräitä rangaistusasteikkoja korotettaisiin ja toisaalta siksi, että rangaistussäännösten soveltamisalaan tulisi tekoja, jotka ovat nykyisin lievemmin rangaistavia tai rankaisemattomia. Erityisesti rikosten vähimmäisrangaistusten korottaminen pidentäisi käytännössä tuomittujen vankeusrangaistuksien pituuksia. Esimerkiksi raiskauksen soveltamisala laajenisi ja vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta kaikissa tapauksissa. Seksuaalinen kajoamisesta säädettäisiin myös törkeä tekomuoto, mikä asiallisesti korottaisi vakavampien tekojen enimmäisrangaistuksen kolmesta vuodesta kuuteen vuoteen vankeutta.

Lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista säädetyt rangaistukset olisivat nykyistä ankarampia erityisesti sen johdosta, että sukupuolilyhteyden sisältävät teot olisivat laajasti rangaistavia lapsenraiskauksena, minkä vuoksi vähimmäisrangaistus noususi yhdestä vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Myös törkeistä seksuaalisista kajoamisista lapseen säädetty asteikko asiallisesti korottaisi vähimmäisrangaistuksen vakavissa tapauksissa

yhdestä kahteen vuoteen vankeutta. Kahden vuoden vähimmäisrangaistus edellyttää yleensä vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana ja myös vankeusrangaistusten pituudet kasvaisivat.